

EAPN-Fin: Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 58/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-Fin kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä. EAPN-Fin, European Anti-Poverty Network Finland, on avoin verkosto köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan toimiville järjestöille, ryhmille ja ihmisille. Verkostoon kuuluu 53 järjestöä tai muuta yhteisöä.

EAPN-Fin ei kannata hallituksen esittämiä muutoksia perustoimeentulotukeen. Esitetyt muutokset tulevat kohdistumaan heikossa ja haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin lisäten entisestään köyhyyttä ja toimeentulovaikkeitä. Kelan mahdollisuus yksilölliseen harkintaan vähenee, mikä vaikeuttaa vähävaraisten selviytymistä. Ihmisten elämäntilanteet vaihtelevat ja viimesijaiseen tukeen turvautumisen taustalla on aina yksilöllinen tilanne.

Kolmen kuukauden muuttovaatimus epärealistinen

Esityksen mukaan Kelan nykyinen ohjeistus perustoimeentulotuessa hyväksyttävistä kuntakohtaisista vuokrista tuodaan asetustasolle. Mikäli hyväksyttävä vuokrataso ylittyy, hakijan tulisi esityksen mukaan löytää itselleen uusi, edullisempi asunto kolmen kuukauden kuluessa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on lähes mahdotonta löytää kohtuuhintaisia hyväksyttävän vuokratason vuokra-asuntoja. Niistä on pulaa ja yhteiskunnan tukemaa asuntotuotantoa on esitetty edelleen vähennettäväksi. Esitetty kolmen kuukauden määräaika uuden asunnon löytämiseksi on käytännössä epärealistinen henkilöille, joilla on maksuhäiriöitä, kuormittava elämäntilanne tai elämänhallinnan haasteita.

EAPN-Fin katsoo, että vaatimus on kohtuuton ja eriarvoistava.

Erityisperusteet täsmennettävä

Esityksessä todetaan, että hakijan tai hänen perheenjäsenensä heikko terveydentila, muutoin alentunut toimintakyky tai yli 80 vuoden ikä olisi peruste asumiseen nykyisessä asunnossa. Mitä tarkoitetaan heikentyneellä terveydentilalla tai alentuneella toimintakyvyllä? Näille tulisi määritellä selkeät kriteerit, jotta tulkintavaihteluilta välttyttäisiin.

Heikko terveydentila tai alentunut toimintakyky edellyttävät mitä todennäköisimmin terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden tai muun tahon lausuntoa, joiden saaminen voi olla haasteellista. Vaikka monien terveydentila ja toimintakyky on huono tai heikentynyt, tutkimuksia ja selvityksiä ei välttämättä ole tehty. On useita köyhyyttä kokevia ihmisryhmiä, jotka eivät korkeiden asiakasmaksujen vuoksi hakeudu tai käytä terveyspalveluja. Heille ei synny ”terveys/sairaushistoriaa”, joten heidät tulkitaan toimintakykyisiksi. Lausuntojen saaminen perusterveydenhuollosta voi olla haasteellista kolmessa kuukaudessa.

Erityisperusteisiin tulee lisätä uusi kohta: Muu erityinen sosiaalinen syy, jolloin henkilön elämäntilanne voidaan kokonaisvaltaisesti huomioida.

Hallitusohjelmassa esitettyjen leikkausten kumulatiiviset vaikutukset selvitettävä

EAPN-Fin katsoo, että hallitusohjelmassa ehdotettujen leikkausten kumulatiiviset vaikutukset tulee arvioida ennen lakien täytäntöönpanoa.

Esitys tulee heikentämään toimeentulotukea saavien taloudellista tilannetta ja lisää asunnottomuusriskiä. Vuokratilastit tulevat kasvamaan ja sitä kautta hädät tulevat lisääntymään.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli vuonna 2021 jo lähes 900 000 henkilöä, 16,3 prosenttia kotitalousväestöstä. Määrä kasvoi 117 000 henkilöllä vuodesta 2020. Elinkustannusten nousu on heikentänyt tilannetta edelleen vuonna 2022 ja tilanne on jatkunut samansuuntaisena vuonna 2023. Vaarana on, että köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrä tulee entisestään kasvamaan, jos hallituksen ehdottamat leikkaukset työttömyysturvaan, asumistukeen ja toimeentulotukeen toteutuvat.

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on arvioidessaan Suomen perusturvan tasoa katsonut, että Suomen perusturvaetuudet mukaan lukien toimeentulotuki eivät täytä riittävän vähimmäisturvan kriteereitä. Tästä asiasta Suomi on saanut Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealta useita huomautuksia, viimeksi helmikuussa 2023.

Leena Valkonen
EAPN-Fin puheenjohtaja

Marjatta Kaurala
EAPN-Fin varapuheenjohtaja